

Verksamheten i Internationella valutafonden, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna under 2003/04

Till utrikesutskottet

Finansutskottet har tidigare beslutat överlämna regeringens skrivelse 2004/05:54 Redovisning av verksamheten i Internationella valutafonden, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna 2003/04 till utrikesutskottet.

Finansutskottet har beslutat avge ett yttrande över skrivelsen samt att i samband med detta till utrikesutskottet överlämna de med anledning av skrivelsen väckta motionerna 2004/05:Fi4 (v), 2004/05:Fi5 (s), 2004/05:Fi6 (mp), 2004/05:Fi7 (c) och de under allmänna motionstiden väckta motionerna 2004/05:Fi220 (v), 2004/05:Fi230 (mp) yrkandena 1 och 2 samt 2004/05:U279 (v) yrkandena 1–5.

Finansutskottet avstyrker motionerna i de delar de berör utskottets beredningsområde.

Utskottets överväganden

Inledning

I slutet av 2003 beslutade riksdagen (bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112) att regeringen i återkommande skrivelser ska redogöra för verksamheterna inom Internationella valutafonden (IMF), Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna. Vidare ska skrivelsen redovisa regeringens ståndpunkter och prioriteringar i de frågor som behandlas inom respektive institution.

Den nu aktuella skrivelsen är den första och tonvikten i skrivelsen ligger på centrala frågeställningar som präglat arbetet i institutionernas styrelser och vid årsmötena under verksamhetsåret 2003/04. De ställningstaganden och prioriteringar som regeringen gör i institutionerna bygger, enligt skrivelsen, på den politik som riksdagen lagt fast med anledning av propositionen Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/03:122, bet. 2003/04:UU3) och skrivelsen Spelregler för globala marknader – en svensk strategi för ökad finansiell stabilitet (skr. 2002/03:118, bet. 2003/04:FiU16).

Utskottet behandlar i yttrandet framför allt verksamheterna i IMF, Världsbanken och Europeiska utvecklingsbanken (EBRD).

Innehållet i skrivelsen

Gemensamma frågor för institutionerna

Resurser för att nå millennieutvecklingsmålen

Enligt FN och Världsbanken behövs ytterligare 50 miljarder dollar per år för att de s.k. millennieutvecklingsmålen ska nås till 2015. Det motsvarar en fördubbling av nuvarande biståndsnivåer i världen. Målen är etappmål mot det övergripande målet att helt avskaffa fattigdomen i världen och omfattar områden som utbildning, fattigdoms- och hungerbekämpning, barna- och mödradödlighet, sjukdomsbekämpning, miljöförstöring och könsdiskriminering. De rika länderna ska, enligt målen, öka och effektivisera biståndet, minska olika handelshinder samt minska de fattiga ländernas skuldbördor. De fattiga länderna har, enligt målen, det nationella ansvaret för att målen nås, bl.a. genom att skapa förutsättningar för en demokratisk utveckling, föra en sund ekonomisk politik och bekämpa korruption.

Vid den internationella konferensen om utvecklingsfinansiering i Monterrey, Mexico, 2002 åtog sig de rika länderna att öka biståndet. Även om dessa åtaganden infrias är, enligt skrivelsen, inte tillskottet tillräckligt för att utvecklingsmålen ska nås. Inom både Världsbanken och IMF pågår analyser av resursbehovet och en granskning av olika finansieringsformer,

däribland ett brittiskt förslag om att inrätta en internationell mekanism för finansiering (IFF). IFF handlar om att fram till 2015 fördubbla de internationella biståndsvolymererna genom att tidigarelägga framtida biståndsinsatser.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Rika länders bistånd bör öka, framför allt från de länder som ligger under FN:s rekommenderade nivå om 0,7 % av bruttonationalinkomsten (BNI) i bistånd. Sveriges bistånd under 2004 låg på knappt 0,87 % av BNI och målet är 1 % av BNI.
- I första hand bör de rika ländernas bistånd öka, men även andra finansieringslösningar bör undersökas ytterligare.
- Effektiviseringen av biståndet bör fortsätta. Analyser från Världsbanken visar att biståndet blivit effektivare under senare år samt att många länder fått förbättrad kapacitet att tillgodogöra sig biståndet.
- Utvecklingsländerna bör öka sina ansträngningar för att bl.a. förbättra de inhemska tillväxtförutsättningarna och liberalisera handelsströmmarna.

Effektivare utvecklingssamarbete

Analyser visar att såväl givarländernas som utvecklingsländernas interna regler, administrativa processer, institutioner och samhällsstyrning förhindrar ett effektivt utvecklingssamarbete. Inom de internationella finansiella institutionerna pågår därför ett arbete med att effektivisera utvecklingssamarbetet. Viktigt i det sammanhanget är bl.a. att de insatser som görs anpassas till hur väl samhällsstyrningen i mottagarländerna fungerar. Om samhällsstyrningen fungerar mindre väl bör tonvikten läggas vid kapacitetsstödjande insatser. Dessutom måste givarländernas insatser samordnas och harmoniseras till varje enskilt lands specifika situation och samhällsuppbyggnad. Inom institutionerna pågår också ett arbete med att ta fram indikatorer för att mäta biståndets effektivitet.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Sverige stöder arbetet med att göra utvecklingssamarbetet effektivare.
- Sverige har i samtliga institutioner starkt betonat vikten av ökad harmonisering och anpassning till utvecklingsländernas egna system. Sverige har under IMF:s och Världsbankens vår- och årsmöten fört en dialog med experter i institutionerna om dessa frågor.
- Sverige har också inom institutionerna pekats ut som ett föregångsland när det gäller att utforma ett effektivt utvecklingssamarbete.

Utvärdering av nationella fattigdomsstrategier

Under 2004 har både IMF:s och Världsbankens utvärderingskontor presenterat omfattande rapporter om institutionernas arbete med de s.k. Poverty Reduction Strategy Papers, PRSP. PRSP är en nationell handlingsplan för fattigdomsminskning som utvecklingsländernas regeringar utarbetat själva i samråd med nationella parlament och det civila samhället. Sedan 1999 baserar IMF och Världsbanken sitt stöd till skuldavskrivningar och fattigdomsbekämpning på respektive länders handlingsplaner. Syftet med utvärderingarna är bl.a. att förbättra institutionernas stöd till utvecklingsländerna i utformandet av långsiktigt hållbara låne- och utvecklingsprogram.

Enligt utvärderingarna har PRSP-processen en stor potential att bidra till utveckling i länder med god samhällsstyrning. Vidare konstateras att ländernas handlingsplaner kan utgöra en bra bas för samordning av insatser från givarländerna. De rekommendationer som framförs i rapporterna är bl.a. att PRSP-processen i större utsträckning än hittills bör anpassas till utvecklingsländernas specifika omständigheter samt att stödet till god samhällsstyrning i länderna bör prioriteras. För att stärka förankringen och ländernas inflytande på handlingsplanerna bör IMF:s och Världsbankens återkopplingar och reaktioner på planerna vara mer öppna och nyanserade. I IMF:s utvärdering konstateras att IMF i sina program inte längre ställer lika höga krav som tidigare på att mottagarlandets underskott i statsbudgeten ska minska. Tidigare betonade IMF vikten av utgiftsnedskärningar. Nu handlar det mer om åtgärder för att öka inkomsterna.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Sverige välkomnar de rekommendationer som ges i utvärderingsrapporterna.
- Sverige har i IMF, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna särskilt fört fram synpunkten att utvecklingsländernas inflytande och ansvar över PR SP-processen måste förstärkas.
- Handlingsplanerna bör få en mer strategisk inriktning med tydligt fastställda prioriteringar och starkare kopplingar än i dagsläget till landets beslutsprocesser och nationella budgetar.
- Ökad vikt bör läggas på att identifiera de landspecifika faktorer som kan bidra till att minska fattigdomen i det aktuella landet, däribland faktorer som ökar tillväxten.
- De sociala konsekvenserna och effekter på fattigdomen av olika förslag i handlingsplanerna bör i ökad utsträckning analyseras.
- Handlingsplanerna bör även i ökad omfattning innehålla alternativa åtgärder för att nå målen i programmen.
- För att effektivisera arbetet bör samordningen mellan institutionerna och mellan institutionerna och andra givare öka.
- Sverige har starkt betonat vikten av att alla berörda parter konsulteras vid utarbetande av olika länders fattigdomsstrategier. Av stor betydelse är att de nationella parlamenten deltar i

Ökat inflytande för utvecklingsländerna

Vid konferensen i Monterrey i Mexico 2002 beslutades att utvecklingsländernas deltagande och inflytande i IMF och Världsbanken ska öka. Inflytandet handlar dels om ökad kapacitet och möjligheter att aktivt delta i beslut, dels om ökat formellt inflytande i styrelserna. Under de senaste åren har en rad förslag diskuterats i såväl IMF som Världsbanken. Som ett första steg har ett arbete påbörjats med att öka utvecklingsländernas möjligheter att mer aktivt delta i styrelsearbetet. När det gäller frågan om ökat formellt inflytande finns däremot betydande skillnader i åsikter mellan givarländerna och mottagarländerna, men även inom dessa grupper.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Sverige prioriterar frågan om ökat inflytande för utvecklingsländerna.
- Våren 2004 tog Sverige tillsammans med Storbritannien, Frankrike, Nederländerna och Norge initiativ till att skapa och bidra till en fond för att stärka de afrikanska valkretskontorens analyskapacitet i IMF och Världsbanken.
- Uppbyggnaden av analyskapacitet hos de fattiga länderna bör fortsätta så att de effektivt kan delta i styrelsearbetet.
- Som ett första steg för att öka utvecklingsländernas formella inflytande bör de s.k. basrösternas andel av den totala röststyrkan i IMF och Världsbanken ökas till den ursprungliga nivån på ca 11 %. Ett lands röstandel bestäms dels av landets kapitalandel i institutionen, dels av ett antal basröster för att kompensera mindre och fattigare länder. Genom de olika kapitaltillskott som institutionerna fått genom åren har basrösternas andel minskat från omkring 11 % till 2–3 %.
- För att bättre spegla utvecklingen i världsekonomin och de enskilda ländernas ekonomiska styrka bör beräkningarna av medlemsländernas kapitalandel utgå från ny och uppdaterad makroekonomisk statistik.

Skuldfrågor

Minskad skuldsättning i utvecklingsländerna frigör resurser som kan användas för sociala satsningar och minska fattigdomen. IMF och Världsbanken lanserade 1996 det s.k. HIPC-initiativet (Heavily Indebted Poor Countries). Avsikten med HIPC är att med hjälp av bilaterala och multilaterala skuldavskrivningar ge de fattigaste länderna en hållbar skuldsituation. Avskrivningarna villkoras ofta med krav på ökade satsningar på hälso- och sjukvård samt åtgärder för att öka utvecklingen och minska fattigdomen.

Under 2004 beslutade IMF och Världsbanken att förlänga HIPC med ytterligare två år, efter förlängningarna 2000 och 2002. Detta innebär att fler länder med ohållbara skuldnivåer kan kvalificera sig för skuldåtgärder inom ramen för initiativet. Hittills har 15 länder fått skuldavskrivningar motsvarande ett nominellt värde på ca 30 miljarder dollar (motsvarande knappt 230 miljarder kronor). I flera av länderna har dock skuldnivåerna återigen börjat stiga, på grund av en svag tillväxt utlöst av bl.a. externa chocker som naturkatastrofer och prisfall på viktiga exportvaror.

Till följd av detta har IMF och Världsbanken presenterat ett nytt ramverk för bedömning av de fattigaste ländernas skuldbördor. Ramverket syftar till att förhindra att ohållbara skuldsituationer uppkommer i framtiden och bygger på analyser av det enskilda landets skuldbörda givet olika ekonomiska scenarier och landets ekonomiska, politiska och institutionella förut-

sättningar. Viktiga faktorer i det nya ramverket är ländernas sårbarhet för externa chocker samt deras möjlighet att hantera sina skulder. Andra viktiga faktorer är stabila institutioner och utformningen av en sund ekonomisk politik. Ramverket ska ge de finansiella institutionerna och givarländerna en mer framåtblickande översikt vid beslut om lån och skuld.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Sverige har varit pådrivande i utformningen av HIPC-initiativet, stött förlängningen av initiativet samt betonat behovet av en hållbar långsiktig finansiering.
- Sverige har i IMF och Världsbanken också verkat för att förändra metoden för beräkning av skuldbördan när länderna når slutpunkten i HIPC-initiativet. En ny beräkning skulle innebära en större skuldlättnad för berörda länder. För närvarande saknas majoritet i IMF och Världsbanken för den föreslagna beräkningsmetoden.
- Sverige har aktivt verkat för IMF:s och Världsbankens nya ramverk för bedömning av skuldbördor.
- Sverige har också gett stöd till institutionernas arbete med att bygga kapacitet för skuldhantering i de fattigaste länderna.

Gåvomedel

Världsbanken, Afrikanska utvecklingsbanken och Asiatiska utvecklingsbanken har under de senaste åren, vid sidan av deras normala räntefria långgivning, även gett gåvobistånd till de fattigaste utvecklingsländerna. Denna utveckling har diskuterats inom de internationella finansiella institutionerna.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Sverige har tillsammans med ett antal andra länder varit avvisande till en alltför hög andel gåvomedel från dessa institutioner. Institutionerna bör främst ge lån, inte gåvor.
- Arbetsfördelningen inom det multilaterala systemet bör upprätthållas. Gåvor ges främst bilateralt eller i FN:s regi.
- Lån kan öka förtroendet för den ekonomiska utvecklingen i utvecklingsländerna samt öka det gemensamma ansvaret för utvecklingsprocessen.
- En högre andel gåvor riskerar att minska återflödet av finansiella resurser till de internationella finansiella institutionerna. Sverige verkar för att en drastiskt ökad gåvoandel ska kompenseras. Därigenom säkerställs fondernas framtida finansiering.

Internationell handel

De internationella finansiella institutionerna förespråkar ökad internationell handel. Ofta ingår handelsfrämjande insatser i de program som ligger till grund för långivningen från institutionerna. Under 2004 införde IMF ett särskilt stöd till länder som drabbats av temporära betalningsbalansproblem till följd av liberaliserade handelsströmmar – det s.k. Trade Integration Mechanism. Institutionerna har även inom andra forum verkat för ökad liberalisering av den internationella handeln.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Sverige har gett sitt fulla stöd till institutionernas olika ansträngningar för att främja ökad internationell handel.

Internationella valutafonden

Övervakning och förebyggande av finansiella kriser

IMF:s övervakning av medlemsländernas ekonomier är viktig för att identifiera sårbara områden i enskilda länder samt för att ge underlag för rekommendationer så att länderna kan leva upp till internationellt överenskomna regelverk och föra en sund ekonomisk politik. Övervakningen sker dels genom landkonsultationer (s.k. Artikel IV-konsultationer), dels genom översyner av den finansiella sektorn i enskilda länder. Dessutom övervakas löpande den globala ekonomiska och finansiella utvecklingen.

Under 2004 genomfördes en översyn av IMF:s övervakning (översyn sker vartannat år). I översynen konstateras bl.a. att övervakningen förbättrats under senare år men att den ytterligare bör inriktas på IMF:s kärnområden – växelkurspolitik, finans- och penningpolitik samt finansiell stabilitet. Vidare konstateras att analysen av hur olika länders och regioners ekonomiska politik och problem påverkar andra länder och regioner bör förstärkas samt att analysen av de finansiella sektorerna och skuldnivåerna bör förbättras. Dessutom konstateras att uppföljningen av IMF:s rekommendationer till olika länderna måste förbättras.

IMF har under året gjort bedömningen att den globala konjunkturen förbättrats samt att stabiliteten i det internationella finansiella systemet är god. De rekommendationer som IMF utfärdat med anledning av konjunkturbilden är bl.a. att det krävs en gradvis åtstramning av penningpolitiken (dock vid olika tidpunkter i olika länder beroende på var i konjunkturen länderna befinner sig) samt att länderna bör utnyttja högkonjunkturen för att minska underskott i de offentliga finanserna, och rätta till tillväxthämmande strukturella problem. IMF har i sin övervakning också pekat ut de globala riskerna med Förenta staternas stora underskott i bytesbalansen och motsvarande överskott i framför allt Asien.

I IMF:s Artikel IV-konsultation över den svenska ekonomin, som avslutades i augusti 2004, noteras de senaste årens jämförelsevis goda ekonomiska utveckling och Sveriges gynnsamma finanspolitiska ställning. Samtidigt framför dock IMF att Sverige bl.a. bör genomföra strukturella förändringar och öka arbetskraftsutbudet för att möta den demografiska utvecklingen.

Under det senaste året har det inom IMF diskuterats förslag om att införa särskilda låneprogram för att förebygga finansiella kriser. Tanken är att de enskilda länderna ska kunna låna medel från IMF för att genomföra olika reformprogram och därigenom förhindra uppkomsten av akuta kriser. Det har även diskuterats förslag om att införa särskilda IMF-program utan lånemöjligheter för länder som är i behov av intensifierad övervakning. Här är tanken att länder utan lånebehov med hjälp av IMF ska kunna skapa förtroende för landets ekonomiska utveckling utan att IMF:s utlåningsresurser utnyttjas.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Sverige stöder IMF:s övervakning av medlemsländerna.
- Sverige har genom den nordisk-baltiska valkretsen särskilt drivit att IMF:s övervakning och analys av den finansiella sektorn och skuldnivåerna bör förbättras.
- Sverige driver också frågan om att IMF gradvis bör gå mot en obligatorisk publicering av sina landrapporter. I dag offentliggörs rapporterna när medlemslandet godkänner att så sker.
- Sverige har i huvudsak ställt sig bakom IMF:s bedömningar av den globala ekonomiska och finansiella utvecklingen. Sverige har särskilt understrukit betydelsen av att öka den internationella handeln för att stärka den globala tillväxten.
- Sverige delar i många avseenden IMF:s syn på Sverige i årets Artikel IV-konsultation. I vissa avseenden har dock regeringen en annan uppfattning, bl.a. vad gäller den offentliga sektorns påverkan på de långsiktiga tillväxtförutsättningarna.
- Sverige har genom den nordisk-baltiska valkretsen ställt sig tveksamt till att införa särskilda program för att förebygga finansiella kriser, bl.a. med motiveringen att redan existerande instrument och program tillfredsställer de behov som kan finnas.

Hantering av finansiella kriser och kreditgränser

IMF:s uppgift är att i händelse av finansiell kris ge lån för införandet av ekonomiska reformprogram. Om ett enskilt lands skuldsituation bedöms som ohållbar ska den omstruktureras. Under 2003 presenterade IMF:s ledning en ny mekanism för omstrukturering av enskilda länders skulder. IMF:s medlemmar antog emellertid inte förslaget vid vårmötet 2003, men beslutade att IMF skulle fortsätta att utveckla omstruktureringsprocessen på

ett antal punkter. Bland annat skulle frågor om samordning, jämlik behandling av kreditorer, sammanslagning av skulder för att underlätta saneringsprocessen och transparens vidareutvecklas. IMF gavs också i uppdrag att uppmuntra införandet av särskilda omstruktureringsklausuler i nya obligationskontrakt. Klausuler i kontrakten innebär bl.a. att villkoren i kontrakten kan omförhandlas och revideras efter beslut av en majoritet av långivarna. Dessutom skulle IMF engagera sig i arbetet med att upprätta en frivillig kod för en bättre omstruktureringsprocess.

Under 2003 och 2004 har stora framsteg gjorts på området, enligt skrivelsen. En snabbt växande grupp av låntagare har infört särskilda klausuler vid obligationsupplåning, och arbetet med att införa en frivillig kod för omstruktureringsprocessen har nyligen avslutats.

För att effektivt hantera finansiella kriser kan IMF i särskilda fall bevilja utlåning utöver IMF:s normala kreditgränser. Ett särskilt ramverk för denna exceptionella utlåning beslutades under 2003. Ramverket innefattar stramare procedurer och kriterier än vid den normala utlåningen. Under förra året gjordes en översyn av ramverket. IMF beslutade efter översynen att lämna ramverket oförändrat. Ramverkets kriterier hade enligt översynen bidragit till tydlighet och förutsägbarhet i den exceptionella utlåningen.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Sverige anser att arbetet med införandet av obligationsklausuler och frivilliga koder i omstruktureringsprocessen inte är tillräckligt omfattande för att säkerställa en ordnad och skyndsamt omstrukturering. Beslut om omstrukturering bör gälla en större andel av skulden än vad som gäller i dag, och mekanismer måste skapas för att motverka att kreditorer försöker få återbetalning på sina fordringar via domstol.
- Sverige har vid flera tillfällen framfört att hanteringen av finansiella kriser måste förbättras och att arbetet måste ges en högre prioritet inom IMF.
- Sverige stöder förlängningen av ramverket för exceptionell utlåning men anser samtidigt att genomförandet av ramverket inte får bli för flexibelt. Det är viktigt att förutsägbarheten och jämlikheten i långivningen upprätthålls.

Stödet till de fattigaste länderna

IMF:s verksamhet i de fattigaste länderna är annorlunda än verksamheten i industriländerna och medelinkomstländerna, där det framför allt handlar om ekonomisk och finansiell övervakning. Huvudsyftet med verksamheten i de fattigaste länderna är att främja tillväxt och fattigdomsbekämpning och bidra till att millennieutvecklingsmålen nås. Arbetet omfattar rådgivning, tekniskt stöd, lån till förmånliga villkor och upprättande av reformprogram genom Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF) samt stöd till skuld-

avskrivningar inom ramen för HIPC-initiativet. Arbetet genomförs i nära samarbete med bl.a. Världsbanken och är koncentrerat till IMF:s kärnområden, dvs. att hjälpa länderna att uppnå och bibehålla ekonomisk och finansiell stabilitet. IMF:s verksamhet i de fattigaste länderna har varit föremål för en omfattande debatt och diskussion under de senaste åren.

I början av 2004 presenterade IMF:s ledning förslag till hur den förmånliga utlåningen inom ramen för PRGF bättre skulle kunna anpassas till olika länders ekonomiska situation. Förslagen har antagits av medlemsländerna. IMF:s ledning uppmanades samtidigt att lämna ytterligare förslag till hur stöd ska kunna ges till länder som drabbas av externa chocker men som inte har PRGF-avtal med IMF.

Under det senaste året har IMF även diskuterat frågan om hur den fortsatta finansieringen av PRGF-fonden ska säkerställas. Utan nya tillskott kommer utlåningsvolymen att halveras från 2006. Något beslut om den fortsatta finansieringen har ännu inte fattats. Ett antal medlemsländer menar att fonden även i fortsättningen ska finansieras med bilaterala medel. Andra pekar på alternativa finansieringsmetoder, som t.ex. utförsäljning eller uppvärdering av IMF:s guldreserv eller utnyttjande av IMF:s ordinarie utlåningsresurser.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Sverige har aktivt gett stöd åt den pågående effektiviseringen av IMF:s roll i låginkomstländerna. I anslutning till detta har Sverige betonat vikten av att förbättra utformningen av reformprogrammen för dessa länder.
- Sverige har ställt sig bakom förändringen av utlåningen inom ramen för PRGF.
- Sveriges ståndpunkt är att PRGF även i fortsättningen bör finansieras med bilaterala medel.

Världsbanken

Tillväxt och privat sektor

Frågor om tillväxt och investeringar har på en rad olika sätt behandlats i Världsbankens arbete under 2003 och 2004. Sedan 2003 publicerar Världsbanken en årlig publikation om investeringsklimatet i olika länder, och ett förbättrat investeringsklimat var temat för World Development Report 2004. Under årsmötet 2004 diskuterades den privata sektorns möjligheter att bedriva verksamhet i utvecklingsländerna.

Investeringsklimatet har stor betydelse för tillväxtbetingelserna och Världsbanken ger omfattande finansiellt stöd och rådgivning för att hjälpa enskilda länder att förbättra sitt investeringsklimat. Bankens utlåning är i detta fall en viktig signal för att stärka förtroendet bland privata investerare.

Även infrastrukturen har stor betydelse för ländernas ekonomiska tillväxt. Under 2003 antog Världsbanken en handlingsplan för utökade satsningar på infrastruktur, efter flera år då satsningarna på infrastruktur minskat till förmån för ökade investeringar inom olika sociala sektorer. Genomförandet av planen har hittills varit framgångsrikt. Flera projekt har påbörjats och det analytiska arbetet på området har fördjupats.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- I Världsbankens arbete med att förbättra utvecklingsländernas investeringsklimat har Sverige betonat vikten av tydliga regler och ett utvecklat institutionellt ramverk.
- Sverige har samtidigt förordat särskilda satsningar på en jämnare fördelning av inkomster och tillgångar i utvecklingsländerna för att öka förutsättningarna för att en ökad tillväxt även kommer de allra fattigaste till del.
- Sverige har välkomnat Världsbankens satsningar på infrastruktur med förbehållet att de inte sker på bekostnad av t.ex. investeringar inom det sociala området.
- Satsningar bör också enligt Sverige ha en direkt koppling till minskad fattigdom, och vid investeringar måste banken säkerställa att miljömässiga, sociala och finansiella krav uppfylls.
- Vid infrastrukturinvesteringar måste behovet av långsiktigt underhåll och kostnadstäckning uppmärksammas.

Resurser till IDA

Internationella utvecklingsfonden (International Development Association, IDA) är Världsbankens organ för stöd till de fattigaste länderna. Under 2004 har förhandlingar förts om resurstillskott till IDA. Enligt planen ska de avslutas 2005; den centrala frågan i förhandlingarna är att fastställa ett kriterium för fördelning av IDA:s resurser samt hur mycket som ska utgöras av gåvor. Det nya ramverket för bedömning av skuldbördor, som refererats ovan, har spelat en central roll i förhandlingarna.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Sverige har gett stöd till förslaget om att fördelningen av gåvor ska ske utifrån bedömningen av mottagarlandets långsiktigt hållbara skuldnivå.
- Sverige har betonat att IDA:s verksamhet i fråga om fattigdomsbekämpning bör förstärkas ytterligare.
- Enligt Sverige bör IDA:s verksamhet även i fortsättningen främst utgöras av lånemedel, inte gåvomedel. Detta bl.a. för att tydliggöra rollfördelningen mellan FN och Världsbanken.
- Andelen gåvor i IDA får inte bli alltför hög.

Europeiska utvecklingsbanken

Europeiska utvecklingsbanken (EBRD) grundades 1991 och verksamheten går ut på att stödja den ekonomiska omvandlingen i Central- och Östeuropa genom projektlån, krediter, riskkapitalinvesteringar och garantier. Projekten finansieras ofta tillsammans med andra multilaterala eller bilaterala institutioner. Banken ägs och styrs av 60 länder samt Europeiska kommissionen och Europeiska investeringsbanken (EIB). EBRD administrerar också ett antal andra bilaterala och multilaterala fonder som bl.a. arbetar med kärnsäkerhet och avveckling av osäkra sovjetiska kärnreaktorer.

ERBD har ett unikt politiskt mandat som går ut på att banken kan begränsa sin verksamhet i ett visst land om de styrande i landet inte aktivt verkar för demokratisering och liberalisering. Mandatet har bl.a. utnyttjats när det gäller Turkmenistan där ERBD:s verksamhet reducerats till ett minimum till följd av att den politiska situationen i landet blivit mer odemokratisk.

Under det senaste året har EBRD fortsatt att bistå de nya EU-länderna att knappa in på övriga EU-länders ekonomiska försprång. ERBD har också inlett verksamhet i de konfliktdrabbade och mer instabila länderna på västra Balkan.

Ryssland är det land som ERBD har mest omfattande verksamhet i, och landets betydelse för banken har ökat sedan den ryska finansiella krisen 1998. Ukraina är ett annat land där ERBD är en stor investerare. Investeringarna i Ukraina har dock minskat under senare år till följd av instabilt investeringsklimat samt politisk och ekonomisk oro.

Under det senaste året har bankens engagemang i söder och öster diskuterats. I november 2004 fattade styrelsen beslut om en strategi för bankens verksamhet i de fattigaste medlemsländerna i Centralasien och söder om Kaukasus, de s.k. ETC-länderna (Early Transition Countries). Strategin går ut på att banken ska ta högre risker, öka sina resurser och sin kompetens för insatser i ETC-länderna samt att banken ska ta initiativ till samordning mellan de givarländer som opererar i regionen. Banken ska också driva på för att öka det bilaterala stödet till länderna, bl.a. genom att ta initiativ till

en multilateral givarfond som ska komplettera annat bilateralt stöd till regionen. I slutet av 2004 beslutade EBRD om finansiering av tio projekt i ETC-regionen.

Sveriges ståndpunkter och agerande

- Sverige förordar att ERBD mer intensivt engagerar sig i Ryssland på områden där reformbehoven är fortsatt stora, t.ex. inom den ryska finansiella sektorn och när det gäller förbättrade förutsättningar för små och medelstora företag.
- I anslutning till olika EBRD-projekt stöder Sverige genom omfattande bilaterala bidrag miljöörelaterade investeringar i Sveriges närområde.
- Under 2005 avser Sverige att bidra med 0,5 miljoner euro i den multilaterala fond som ERBD tagit initiativ till och som ska stödja utvecklingen i ETC-länderna.
- Sverige anser att EBRD ytterligare bör öka samarbetet med andra finansiella institutioner som EIB, IMF och Världsbanken.

Utformningen av skrivelsen

Motionerna

I *motion Fi4 av Lars Ohly m.fl. (v)* anfördes att skrivelsen i viss mån redogör för de ställningstaganden som regeringen gjort i IMF och Världsbanken men att det återstår en hel del att göra för att skrivelsen ska få den betydelse den var tänkt att ha. Det svårt att i skrivelsen utläsa vilken linje Sverige haft och vad Sverige föreslagit och verkat för. Skrivelsen bör i stället utformas så att det tydligare framgår vilken åsikt Sverige verkat för och hur väl Sverige nått resultat utifrån de mål som sattes upp i propositionen Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling (yrkande 1).

I *motion Fi7 av Jörgen Johansson m.fl. (c)* anser motionärerna att skrivelsen kan förbättras genom att det i kommande skrivelser tydligare framgår vad Sverige gjort i institutionerna, vid vilken tidpunkt och med vilka argument. Skrivelsen bör också redovisa i vilken mån rättighets- och fattigdomsperspektivet fått genomslag i Sveriges politik gentemot IMF och Världsbanken (yrkande 1).

I *motion Fi6 av Lotta Hedström (mp)* anges att skrivelsen saknar klart angivet fokus. Läsaren får själv dra slutsatser om regeringens arbete i institutionerna. Motionären önskar sig en mer tematisk bearbetning i kommande skrivelser och vill också ha en tabell som visar vilka ställningstaganden Sverige ställt sig bakom i omröstningarna i institutionerna (yrkande 9).

Finansutskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar regeringens skrivelse om de internationella finansiella institutionerna. Skrivelsen är ett viktigt steg i arbetet med att utöka informationen om institutionernas verksamheter samt förbättra riksdagens inflytande över regeringens agerande och ställningstaganden i t.ex. IMF och Världsbanken.

Utskottet instämmer däremot delvis i motionärernas kritik av skrivelsens utformning. Skrivelsen är delvis svåräst och det framgår inte alltid vilka ståndpunkter regeringen tagit i enskilda frågeställningar. Enligt utskottets mening måste man emellertid komma ihåg att skrivelsen är den första inom detta ämnesområde och att det normalt tar ett tag innan en rapportering finner sin form.

Utskottet utgår därför ifrån att regeringen till nästa skrivelse ser över strukturen på informationen och tydligare klagör vilka de svenska ställningstagandena varit i olika frågor.

Enligt utskottets mening ligger detta i linje med intentionerna i motionerna och något särskilt tillkännagivande till regeringen är inte nödvändigt. Med det anförda avstyrker därför utskottet motionerna Fi4 (v) yrkande 1, Fi7 (c) yrkande 1 samt Fi6 (mp) yrkande 9.

Insyn och inflytande över Sveriges agerande i IMF och Världsbanken

Motionerna

I *motion U279 av Lars Ohly m.fl. (v)* anføres att Sveriges strategi i internationella församlingar måste bli mer tydlig och transparent. Det är viktigt att medborgarna får information om hur deras representanter i den nordisk-baltiska representationen i IMF och Världsbanken agerar. I andra länder presenteras årsrapporter om representationens arbete, utfrågningar anordnas och information läggs ut på Internet. En liknande ordning borde finnas i Sverige. Regeringen bör därför undersöka hur insynen och redovisningen av den nordisk-baltiska representationens verksamhet i IMF och Världsbanken kan förbättras. Regeringen bör också anordna offentliga möten där den kan redovisa och tydliggöra sin politiska linje inför årsmötena i IMF och Världsbanken (yrkandena 4 och 5).

I *motion Fi6 av Lotta Hedström (mp)* anføres att riksdagen bör få ett mer direkt inflytande på den politik som Sverige för i de internationella finansiella institutionerna. I dag är det helt och hållet en angelägenhet för regeringen, detta till skillnad från Storbritannien där parlamentet har betydligt större inflytande. Riksdagsledamöter bör också beredas plats i delegationer som deltar i den nordisk-baltiska valkretsens möten. I motionen anføres

vidare att regeringen bör skapa regelmässiga dialogformer med ideella organisationer och folkrörelser om de internationella finansiella institutionernas verksamhet och Sveriges politik på området (yrkandena 2, 7 och 8).

Finansutskottets ställningstagande

Det är viktigt att riksdagen får god information om och möjligheter till inflytande över Sveriges agerande i t.ex. IMF och Världsbanken.

Utskottet konstaterar att informationen på området väsentligt har förbättrats under det senaste året. Den nu aktuella skrivelsen är ett resultat av en begäran från riksdagen om att regeringen löpande ska informera om verksamheterna i de internationella finansiella institutionerna samt redogöra för regeringens prioriteringar i viktiga frågor. Dessutom har regeringen, på eget initiativ, informerat ledamöterna i utrikes- och finansutskottet inför IMF:s och Världsbankens vårmöten och årsmöten. Detta har skett i form av gemensamma interna utfrågningar den 13 april 2004 och den 28 september 2004. Vid utfrågningarna deltog bl.a. dåvarande statsrådet Gunnar Lund och statsrådet Carin Jämtin. Nästa utfrågning sker tisdagen den 5 april 2005 under närvaro av statsråden Pär Nuder och Carin Jämtin.

Enligt utskottets mening bör detta nya system få verka en tid innan ställning tas till hur informationen och riksdagens inflytande ytterligare kan förbättras. Med det anförda anser utskottet att utrikesutskottet bör avstyrka motionerna U279 (v) yrkandena 4 och 5 och Fi6 (mp) yrkandena 2, 7 och 8.

Ökat inflytande för utvecklingsländerna i IMF och Världsbanken

Motionerna

I *motion Fi4 av Lars Ohly m.fl. (v)* anføres att utvecklingsländernas inflytande i IMF och Världsbanken måste öka, både på institutionernas årsmöten och i deras exekutiva styrelser. För att detta ska bli möjligt bör röstberäkningen i institutionerna revideras så att man framöver inte bara tar hänsyn till ländernas ekonomiska styrka utan även väger in andra faktorer som t.ex. befolkningsstorlek (yrkande 2). Motionärerna anser också att Sverige bör verka för att valet av ordförande i Världsbanken föregås av en öppen nomineringsprocess och att valet av person utgår från kompetens och inte som i dag vilket land personen kommer ifrån (yrkande 3).

I *motion U279 av Lars Ohly m.fl. (v)* anføres att Sverige bör agera för att utvecklingsländernas inflytande i IMF och Världsbanken ökar genom ökad röststyrka och fler representanter i institutionernas styrelser (yrkande 3).

I *motion Fi7 av Jörgen Johansson m.fl. (c)* anføres att regeringen i skrivelsen inte redovisar vilken strategi man har för att öka utvecklingsländernas inflytande i IMF och Världsbanken. Därför bör regeringen redovisa en sådan. Motionärerna anser att de fattiga ländernas inflytande i institutioner-

nas styrelser bör öka. Dessutom bör Sverige verka för en jämnare könsfördelning i styrelserna (yrkandena 5 och 6). Sverige bör vidare ta initiativ till en demokratisk och transparent process för utnämning av chefspositioner inom IMF och Världsbanken (yrkande 7).

I *motion Fi5 av Per-Axel Sahlberg (s)* anføres att röstberäkningen i institutionerna bör utgå från andra principer än ekonomiska, t.ex. befolkningsstorlek. Dessutom bör vetorätten slopas och antalet stolar i styrelserna utökas. Motionären anser vidare att utvecklingsländerna bör få rätt att nominera chefer till IMF och Världsbanken.

Finansutskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens ståndpunkt i skrivelsen att frågan om utvecklingsländernas inflytande i t.ex. IMF och Världsbanken har en hög prioritet. Utskottet är också överens med regeringen om att ett första naturligt steg för att utöka utvecklingsländernas formella inflytande vore att höja de s.k. basrösternas andel av den totala röststyrkan i institutionerna. Utskottet vill, i likhet med regeringen, betona att inflytande även handlar om ländernas möjligheter att effektivt delta i institutionernas beslutsprocesser. På detta område har Sverige under de senaste åren tagit ett flertal initiativ, och enligt utskottets mening är det viktigt att arbetet med att stärka utvecklingsländernas analyskapaciteter i institutionerna fortsätter.

Vid vårmötena 2005 ska IMF och Världsbanken diskutera olika förslag till hur utvecklingsländernas formella inflytande ska ökas. I skrivelsen finns endast knapphändig information om vilka förslag som finns och hur regeringen ställer sig och resonerar kring olika lösningar. Utskottet vill peka på att regeringen i samband med den interna utfrågningen inför utrikesutskottets och finansutskottets ledamöter tisdagen den 5 april 2005 har möjlighet att lämna ytterligare information om förslagen och Sveriges position i frågan.

Med det anförda anser utskottet från sina utgångspunkter att motionerna Fi4 (v) yrkandena 2 och 3, U279 (v) yrkande 3, Fi7 (c) yrkandena 5–7 och Fi5 (s) i denna del bör avslås av riksdagen.

Verksamheten inom IMF och Världsbanken

Motionerna

I *motion Fi4 av Lars Ohly m.fl. (v)* konstateras att både IMF och Världsbanken under 2005 kommer att göra en översyn av den s.k. konditionaliteten – de villkor som institutionerna ställer på medlemsländerna vid långivning. Enligt motionärerna bör regeringen inför översynen utforma en skriftlig position om konditionaliteten som tydligt tar avstånd från detaljerade villkor som inte utgår från ländernas nationella fattigdomsstrategier och full insyn från det nationella parlamentets sida (yrkande 4). Sverige bör också i samband med översynen agera för att IMF och Världsbanken öppet

debatterar olika makroekonomiska alternativ för att nå millennieutvecklingsmålen (yrkande 5). Enligt motionärerna bör regeringen också arbeta för att IMF:s och Världsbankens verksamheter utvärderas efter hur de uppfyller millenniemålen samt för att institutionerna fäster större vikt vid rättvis fördelning när det gäller att minska fattigdomen (yrkande 6). När det gäller resurser för IMF:s fortsatta utlåning till de fattigaste länderna bör regeringen stödja de förslag som finns om alternativ finansiering vid sidan av biståndsmedel. Ett sådant förslag är det förslag om försäljning alternativt uppvärdering av IMF:s guldreserv som i höstas framfördes av Storbritanniens finansminister (yrkande 7).

I *motion U279 av Lars Ohly m.fl. (v)* anføres att IMF:s och Världsbankens konditionalitet i samband med långivning präglas av enkelspårighet samt att den inte är anpassad till det enskilda landets specifika situation. Regeringen bör därför, enligt motionärerna, verka för att hindra IMF och Världsbanken från att påtvinga enskilda länder en viss ekonomisk politik. Regeringen bör också verka för att demokratiskt valda regeringar och parlament i låntagarländerna får ett större inflytande över lånevillkoren (yrkandena 1 och 2).

I *motion Fi7 av Jörgen Johansson m.fl. (c)* anføres att regeringen inför IMF:s och Världsbankens översyn av konditionaliteten utformar en egen analys och egna positioner om de villkor institutionerna ställer. Analysen bör bygga på att villkoren ska utgå från rättighets- och fattigdomsperspektivet. Regeringen bör också arbeta för att konditionaliteten styrs av millenniemålen. Vidare anser motionärerna att regeringen bör verka för en mer långsiktig lösning av de mest skuldtungda utvecklingsländernas situation. Bland annat bör nya skuldsaneringsmekanismer skapas på internationell nivå som även omfattar andra aktörer än de internationella finansiella institutionerna (yrkandena 3, 4 och 8).

I *motion Fi5 av Pär-Axel Sahlberg (s)* anser motionären att de villkor som de internationella finansiella institutionerna ställer vid utlåning ofta hamnar i konflikt med ländernas egna strategier för att minska fattigdomen. Regeringen bör utarbeta en svensk position när det gäller konditionaliteten som utgår från rättighets- och fattigdomsperspektivet. Regeringen bör verka för att de nationella fattigdomsstrategierna ska ligga till grund för institutionernas villkor vid utlåning. Regeringen bör dessutom uppmuntra till en mer öppen internationell diskussion om olika makroekonomiska alternativ för att millenniemålen ska nås.

I *motion Fi6 av Lotta Hedström (mp)* anføres att den s.k. PRSP-processen (Poverty Reduction Strategy Papers) infördes efter omfattande kritik mot IMF:s och Världsbankens villkor vid utlåning. Utvärderingar som gjorts visar att det finns spänningar i processen. Nationella parlament utesluts ofta från viktiga ekonomiska beslut, och IMF och Världsbanken ställer fortfarande villkor på utvecklingsländerna som förbiser eller kör över de nationella beslutsprocesserna. Regeringen bör därför i institutionerna verka för

att PRSP-processen revideras så att det folkliga och parlamentariska inflytandet garanteras och att processen inte blir ett sätt att maskera fortsatta stränga villkor från de internationella finansiella institutionerna. Motionären menar vidare att det behövs både snabbare och mer omfattande avskrivningar av de fattiga ländernas skulder. De avskrivningar som görs inom ramen för HIPC-initiativet är inte tillräckliga. Regeringen bör i stället verka för en radikal omläggning av skuldavskrivningsprocessen. Ett öppet och rättvist internationellt skuldsaneringsförfarande bör i stället skapas där IMF blir en aktör bland alla andra. I dagens HIPC-system har IMF två roller, dels rollen som övervakare av systemet, dels rollen som fordringsägare (yrkandena 4 och 6).

Finansutskottets ställningstagande

Utskottet tar här särskilt upp frågor om IMF:s konditionalitet, dvs. de villkor som IMF ställer vid långivning samt frågor om skuldstrukturering.

Senast utskottet behandlade frågan om IMF:s konditionalitet var i betänkande 2003/04:FiU16 Svensk strategi för ökad global finansiell strategi. Utskottet anförde då bl.a. följande:

Utskottet vill erinra om att det sedan några år tillbaka pågår en omfattande översyn av konditionaliteten. Antalet villkor och graden av detaljriktighet har minskat och större tonvikt har lagts på de makroekonomiska och finansiella frågorna.

— — —

Enligt utskottets mening fyller konditionaliteten en nödvändig roll i IMF:s långivning. Rätt utformad kan den skapa förutsättningar för en snabb återhämtning i länder som drabbats av en finansiell och ekonomisk kris samt förhindra att länderna i framtiden hamnar i liknande situationer. Däremot är det enligt utskottets mening viktigt att den pågående reformeringen fortsätter. Utskottet delar regeringens ståndpunkt i skrivelsen att Sverige bör arbeta för att konditionaliteten blir mer resultatorienterad. Lånevillkoren bör i större utsträckning än tidigare sättas utifrån vad man vill uppnå i stället för vilka konkreta ekonomisk-politiska åtgärder ett land bör vidta. En sådan ordning skulle öka låntagarländernas flexibilitet och öka deras eget ansvar för att vidta de åtgärder som krävs för att häva en akut kris och skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar ekonomisk och social utveckling.

Utskottet kan efter genomgång av skrivelsen konstatera att Sveriges politik på området ligger i linje med vad utskottet och regeringen tidigare anför.

Utskottet välkomnar att regeringen i IMF och Världsbanken betonat vikten av att utvecklingsländernas inflytande och ansvar över handlingsplaner och program i samband med skuldavskrivningar och fattigdomsbekämpning förstärks. Vidare välkomnar utskottet att regeringen även i detta sammanhang driver ståndpunkten att handlingsplanerna och programmen måste bli mer resultatorienterade och mer strategiskt anpassade till enskilda länders specifika situation.

När det gäller frågor om omstrukturering av länders skulder konstaterar utskottet att IMF under de senaste två åren lagt ned ett relativt omfattande arbete på att förbättra skuldstruktureringprocessen. Större betoning har lagts på samordning, transparens, jämlik behandling av kreditorer, aggregering av skulder samt införande av omförhandlingsklausuler i nya obligationskontrakt och frivilliga koder för hur en omstrukturering ska gå till.

Enligt utskottets mening är detta steg i rätt riktning men utskottet delar regeringens ståndpunkt att skuldstruktureringprocessen måste förbättras ytterligare. De koder och omförhandlingsklausuler som införts är inte tillräckliga för att säkerställa en ordnad och skyndsamt omstrukturering av ett lands skuldstock.

IMF:s utlåning till förmånliga villkor finansieras genom den s.k. PRGF-fonden, vilken är en särskild fond för fattigdomsminskning och tillväxt. Under förra året diskuterades inom IMF hur den fortsatta finansieringen av PRGF-fonden ska säkerställas. Utskottet delar regeringens ståndpunkt att fonden även fortsättningsvis bör finansieras med bilaterala medel. Men även andra alternativa finansieringsmetoder har förts fram, t.ex. en försäljning eller uppvärdering av IMF:s guldreserv. Utskottet kan i detta sammanhang konstatera att IMF-chefen vid ett G 7-möte i början av februari 2005 bl.a. fick i uppdrag att till vårmötena 2005 undersöka om en uppvärdering av guldreserven kan användas för finansiering av skuldavskrivningar.

Med det anförda avstyrker utskottet från sina utgångspunkter motionerna Fi4 (v) yrkandena 4–7, U279 (v) yrkandena 1 och 2, Fi7 (c) yrkandena 3, 4 och 8, Fi5 (s) i denna del samt Fi6 (mp) yrkandena 4 och 6.

Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt

Motionerna

I *motion Fi220 av Lars Ohly m.fl. (v)* menar motionärerna att en Tobinskatt på valutatransaktioner bör införas för att bl.a. bromsa den globala spekulationsekonomin. Sverige bör därför i internationella sammanhang arbeta för att det införs en global Tobinskatt (yrkande 1). Ett naturligt första steg vore att Sverige agerade för att skatten införas i EU (yrkande 3). Inkomsterna från skatten bör användas för att bekämpa den globala fattigdomen. Därför bör regeringen och Sida ta initiativ till en dialog med folkrörelser från syd och nord för att ta fram konkreta förslag på hur inkomsterna från Tobinskatten ska fördelas (yrkande 2). För att göra en Tobinskatt effektiv vid större akuta kriser bör regeringen även verka för att skatten eller avgiften höjs när värdet på en valuta över- eller underskrider en viss spännvidd, i enlighet med ett förslag som lanserats av den tyske ekonomen Paul Berndt Spahn (yrkande 4).

I *motion Fi230 av Lotta Hedström m.fl. (mp)* anföras att regeringen bör arbeta och kämpa för att det införs en avgift eller skatt på internationella valuta-transaktioner. Skatten är nödvändig för att finansiera de åtta millennieut-

vecklingsmål som medlemsstaterna i FN ställt sig bakom. Sverige bör också stödja den kampanj för att finansiera kampen mot världshungern som lanserats av Brasiliens och Frankrikes presidenter. Målet för kampanjen är att årligen samla in 50 miljarder dollar genom att införa en global skatt på koldioxid, flygbiljetter och kreditkortsköp (yrkandena 1 och 2).

Finansutskottets ställningstagande

Utskottet har vid ett flertal tillfällen under senare år utförligt behandlat olika förslag om att införa en global skatt på valutamarknaderna, framför allt i betänkande 2000/01:FiU25 Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt och betänkande 2003/04:FiU16 Svensk strategi för ökad global finansiell stabilitet. Dessutom höll utskottet den 3 april 2001 en offentlig utfrågning under rubriken Ekonomisk politik i en global ekonomi. Tobinskatt hinder eller möjlighet?, i vilken både för- och nackdelar med en Tobinskatt framfördes och diskuterades.

I betänkande 2003/04:FiU16 avstyrkte utskottet de då aktuella motionsförslagen med bl.a. följande motivering:

När man bedömer och värderar Tobinskattens egenskaper som instrument för att skapa finansiell stabilitet måste man beakta dels den omfattande kritiken mot Tobinskattens förmåga att uppnå avsedda effekter, dels det faktum att den förutsätter internationell enighet. Slutsatsen av en sådan genomgång blir enligt utskottets mening att det i praktiken är omöjligt att införa Tobinskatten.

Denna bedömning delades av utrikesutskottet i ett yttrande till finansutskottet.

Enligt utskottets mening finns det inte någon anledning att ompröva detta ställningstagande. Utskottet förordar därför att utrikesutskottet avstyrker förslagen i motionerna Fi220 (v) yrkandena 1–4 och Fi230 (mp) yrkandena 1 och 2.

Stockholm den 22 mars 2005

På finansutskottets vägnar

Arne Kjörnsberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Arne Kjörnsberg (s), Mikael Odenberg (m), Carin Lundberg (s), Karin Pilsäter (fp), Sonia Karlsson (s), Kjell Nordström (s), Mats Odell (kd), Lars Bäckström (v), Agneta Ringman (s), Gunnar Axén (m), Bo Bernhardsson (s), Christer Nylander (fp), Roger Tiefensee (c), Hans Hoff (s), Tomas Högström (m), Agneta Gille (s) och Yvonne Ruwaida (mp).

Avvikande meningar

1. **Insyn och inflytande över Sveriges agerande i IMF och Världsbanken (v, mp)**

Lars Bäckström (v) och Yvonne Ruwaida (mp) anför:

Den nu aktuella skrivelsen och de interna utfrågningarna med företrädare för regeringen är välkomna steg för att öka informationen om och riksdagens inflytande över Sveriges verksamhet i de internationella finansiella institutionerna.

Vi anser dock att riksdagen måste få ett mer direkt inflytande över Sveriges politik i IMF och Världsbanken. I dag är det arbetet helt och hållet en angelägenhet för regeringen. Detta till skillnad från t.ex. Storbritannien där det parlamentariska inflytandet och den parlamentariska representationen i institutionerna är betydligt större. Enligt vår mening bör riksdagen på ett tidigt stadium, innan positioner är fastslagna och låsta, få möjlighet att påverka den svenska politiken på området. Svenska riksdagsledamöter bör också beredas plats i delegationer som deltar i de nordisk-baltiska valkretsarnas möten i IMF och Världsbanken.

Sveriges politik i IMF och Världsbanken måste bli mer transparent och tydlig. Det är viktigt att medborgarna i de nordiska och baltiska länderna får information om hur deras representanter agerar i IMF och Världsbanken och vilka resultat som uppnåtts. I andra länder presenterar representationerna årsberättelser om sitt arbete, offentliga utfrågningar anordnas och information läggs ut på Internet. Någon sådan ordning finns inte i de nordisk-baltiska länderna. Vi anser därför att regeringen bör undersöka hur en liknande ordning kan införas för de nordisk-baltiska representationerna i IMF och Världsbanken.

Folkrörelser och ideella organisationer har enligt vår mening haft stor betydelse för att driva det internationella demokratiserings- och utvecklingsarbetet framåt. Regeringen bör därför snarast skapa former för hur den rutinmässigt ska kunna föra en dialog med dessa organisationer om Sveriges politik i de internationella finansiella institutionerna.

Med det anförda anser vi att riksdagen delvis bör tillstyrka motionerna U279 yrkandena 4 och 5 och Fi6 (mp) yrkandena 2, 7 och 8.

2. **Ökat inflytande för utvecklingsländerna i IMF och Världsbanken (v)**

Lars Bäckström (v) anför:

Vänsterpartiet delar regeringens ståndpunkt att utvecklingsländernas inflytande i IMF och Världsbanken måste öka. Regeringens förslag om en ökning av basrösternas andel är ett steg i rätt riktning. Men det räcker inte. För att verkligen öka utvecklingsländernas inflytande måste de även få större makt

i institutionernas styrelser. Röststyrkan i styrelserna bestäms av storleken på respektive lands ekonomi. Det betyder att USA och sju andra stora industriländer har omkring 50 % av rösterna i IMF och Världsbanken.

Enligt Vänsterpartiet bör ett mer rättvist system för att beräkna rösterna införas. Regeringen bör därför verka för att rösträkningen i IMF och Världsbanken revideras så att hänsyn inte bara tas till ländernas ekonomiska storlek utan även till andra faktorer, som befolkningsstorlek.

Sedan bildandet av IMF och Världsbanken har traditionen varit att det alltid är en europé som är chef i IMF och en amerikan som är chef i Världsbanken. Detta är från Vänsterpartiets utgångspunkt inte acceptabelt. Utifrån ett demokratiskt perspektiv är det rimligt att även andra länder får rätt att föreslå kandidater. Jag anser därför att Sverige bör verka för att valet av chef i respektive institution bör föregås av en öppen nomineringsprocess och att val av lämplig person utgår från kompetens och inte som i dag från vilket land personen kommer ifrån.

Med det anförda anser jag att riksdagen delvis bör tillstyrka motion Fi4 (v) yrkandena 2 och 3, U279 (v) yrkande 3 och Fi5 (s) i denna del. Motion Fi7 (c) bör avstyrkas.

3. Ökat inflytande för utvecklingsländerna i IMF och Världsbanken (c)

Roger Tiefensee (c) anför:

Utvecklingsländernas inflytande i IMF och Världsbanken är mycket litet trots att institutionernas verksamhet har stor betydelse för ländernas befolkning. Detta faktum visar enligt min mening på ett omfattande globalt demokratiproblem.

Regeringens skrivelse saknar en genomtänkt plan för hur inflytandet för utvecklingsländerna ska öka. De åtgärder som anges i skrivelsen är steg i rätt riktning, men de räcker inte. Regeringen bör därför presentera en övergripande strategi för hur utvecklingsländernas inflytande över beslutsfattandet i IMF och Världsbanken ska förbättras. En del i en sådan strategi är att öka utvecklingsländernas inflytande i institutionernas styrelser. Sverige bör också verka för en jämnare fördelning mellan män och kvinnor i institutionernas styrelser.

Sverige har gett sitt stöd åt den nuvarande ordningen att chefsposterna i Världsbanken och IMF tillsätts av USA respektive Europa. Detta är enligt min mening en felaktig ordning. Jag anser att Sverige bör ta initiativ till en demokratisk och transparent process för utnämning och tillsättning av chefsposterna i IMF och Världsbanken så att posterna tillsätts på grundval av kompetens och inte geografisk hemvist.

Med det anförda anser jag att riksdagen bör bifalla motion Fi7 (c) yrkandena 5–7. Motionerna Fi4 (v) yrkandena 2 och 3, U279 (v) yrkande 3 och Fi5 i denna del bör avstyrkas.

4. Verksamheterna inom IMF och Världsbanken (v)

Lars Bäckström (v) anför:

Enligt Vänsterpartiets mening präglas de villkor som IMF och Världsbanken ställer i samband med långivning – den s.k. konditionaliteten – av enkelspårighet, och de är inte anpassade till det enskilda landets specifika ekonomiska situation.

Under 2005 genomför IMF och Världsbanken en översyn av konditionaliteten. Jag anser att regeringen inför översynen bör utforma en skriftlig position om konditionaliteten som utgår från ländernas nationella fattigdomsstrategier och full insyn från det nationella parlamentets sida. Sverige bör i detta sammanhang också agera för att IMF och Världsbanken öppet debatterar vilka olika makroekonomiska alternativ som finns för att millennieutvecklingsmålen ska nås 2015.

Det är viktigt att IMF och Världsbanken aktivt deltar i arbetet med att bekämpa fattigdomen. Därför bör regeringen arbeta för att IMF:s och Världsbankens verksamheter utvärderas efter hur de uppfyller millennieutvecklingsmålen. I detta sammanhang är det viktigt att Sverige argumenterar för att institutionerna fäster större vikt vid rättvis fördelning när det gäller att minska fattigdomen. I dag är institutionerna nästan helt inriktade på ökad tillväxt. Tillväxten är viktig, men lika viktigt är att det bedrivs en fördelningsspolitik som ger människor en reell möjlighet att lämna fattigdomen bakom sig.

Regeringen redovisar i skrivelsen olika alternativa förslag till finansiering av IMF:s utlåning till de allra fattigaste länderna, vid sidan av biståndsmedel. Regeringen tar dock inte ställning till förslagen. Vänsterpartiet anser att regeringen i internationella sammanhang bör stödja de förslag som finns om alternativ finansiering. Ett sådant förslag är förslaget om försäljning alternativt uppvärdering av IMF:s guldreserv som i höstas framfördes av Storbritannien, och som IMF:s chef nyligen fick G 8-gruppens uppdrag att utreda vidare.

Med det anförda anser jag att riksdagen delvis bör bifalla motionerna Fi4 (v) yrkandena 4–7, U279 (v) yrkandena 1 och 2 och Fi5 (s) i denna del. Förslagen i motionerna Fi7 (c) yrkandena 3, 4 och 8 och Fi6 (mp) yrkandena 4 och 6 bör avstyrkas.

5. Verksamheterna inom IMF och Världsbanken (c)

Roger Tiefensee (c) anför:

För att få skuldåttnader, lån och bistånd måste utvecklingsländerna utveckla speciella fattigdomsstrategier i samråd med det nationella parlamentet och det civila samhället. Strategierna hamnar ibland i konflikt med de ekonomiska villkor – den konditionalitet – som IMF och Världsbanken ställer på länderna i samband med utlåning. Omvänt så underminerar villkoren från IMF och Världsbanken ofta de demokratiskt förankrade fattigdomsstrategierna.

Under 2005 ska IMF och Världsbanken göra en översyn av konditionaliteten. Resultaten ska presenteras vid årsmötena hösten 2005. Jag anser att den svenska regeringen, liksom regeringen i Storbritannien, inför IMF:s och Världsbankens översyner bör utforma en egen skriftlig analys och egna ställningstaganden över de villkor som institutionerna ställer och bör ställa på utvecklingsländerna. Analysen bör utgå ifrån rättighets- och fattigdomsperspektivet.

Regeringen bör därtill också arbeta för att konditionaliteten i större utsträckning än i dagsläget styrs av millennieutvecklingsmålen.

Enligt min mening behövs betydligt mer omfattande avskrivningar av de fattigaste ländernas skulder för att millennieutvecklingsmålen ska kunna nås. Storbritannien har under det senaste året prioriterat behovet av skuldavskrivningar i den s.k. G 8-gruppens arbete. Detta har inneburit att frågan förts högt upp på den internationella agendan.

Jag anser att den svenska regeringen internationellt bör verka för en långsiktig lösning av de mest skuldtunga ländernas situation. Det handlar bl.a. om att principerna för beräkning av vad som är en hållbar skuld bör utgå från millennieutvecklingsmålen samt att nya skuldsaneringsmekanismer som även omfattar andra aktörer än de internationella finansiella institutionerna skapas på internationell nivå.

Med det anförda anser jag att riksdagen bör bifalla motion Fi7 (c) yrkandena 3, 4 och 8. Motionerna Fi4 (v) yrkandena 4–7, U279 (v) yrkandena 1 och 2, Fi5 (s) i denna del samt Fi6 (mp) yrkandena 4 och 6 bör avstyrkas.

6. Verksamheterna inom IMF och Världsbanken (mp)

Yvonne Ruwaida (mp) anför:

Den s.k. PRSP-processen (Poverty Reduction Strategy Papers) infördes efter omfattande kritik mot IMF:s och Världsbankens villkor vid utlåning. Utvärderingar visar dock att det finns stora spänningar i processen. Nationella parlament utesluts ofta från viktiga ekonomiska beslut, och IMF och Världsbanken ställer fortfarande villkor på utvecklingsländerna som förbiser eller kör över de nationella beslutsprocesserna, trots att de har accepterat att länderna själva ska få bestämma över sin egen ekonomiska politik.

Jag anser därför att regeringen i de internationella finansiella institutionerna bör verka för att PRSP-processen revideras så att det folkliga och parlamentariska inflytandet garanteras och att processen inte blir ett sätt att maskera fortsatta stränga villkor från de internationella finansiella institutionerna.

Frågan om avskrivning av skulder är enligt min mening den viktigaste akuta frågan för att häva fattigdomen i världen. Det behövs både snabbare och mer omfattande avskrivningar av de fattiga ländernas skulder. De avskrivningar som görs inom ramen för HIPC-initiativet är inte tillräckliga. Regeringen bör därför i stället verka för en radikal omläggning av skuldavskrivningsprocessen. Ett öppet och rättvist internationellt skuldsane-

ringsförfarande bör skapas där IMF blir en aktör bland alla andra. I dagens HIPC-system har IMF två roller, dels rollen som övervakare av systemet, dels rollen som fordringsägare.

Med det anförda anser jag att riksdagen bör bifalla motion Fi6 (mp) yrkandena 4 och 6. Motionerna Fi4 (v) yrkandena 4–7, U279 (v) yrkandena 1 och 2, Fi5 (s) i denna del samt Fi7 (c) yrkandena 3, 4 och 8 bör avstyrkas.

7. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt (v)

Lars Bäckström (v) anför:

Globaliseringen och liberaliseringen av världens finansmarknader har kraftigt ökat omsättningen på marknaderna och bidragit till ett stort antal internationella finans- och valutakriser som varit extremt kostsamma, såväl ekonomiskt som socialt och ekologiskt, och långsiktigt drabbat kvinnor mer än män.

Vänsterpartiet anser därför att Sverige bör arbeta för att införa en global skatt på valutatransaktioner, en s.k. Tobinskatt, i syfte att dämpa svängningarna på marknaderna, minska riskerna för nya globala kriser och öka det politiska och demokratiska handlingsutrymmet.

Att införa en Tobinskatt är givetvis en komplicerad historia, men det bör inte leda till slutsatsen att Sverige inte bör verka för ett införande. Det finns gott om exempel inom andra områden där det finns stora svårigheter att nå framgång i det internationella samarbetet. Det gäller t.ex. Kyotoprotokollet för reduktion av koldioxidutsläpp, regler för rättvis handel inom WTO-förhandlingarna och internationella konventioner för att trygga fred, mänskliga rättigheter eller för reducering av den globala fattigdomen. Detta har dock inte avhållit en internationell opinion, Sverige som stat eller andra stater att verka i denna riktning.

Om en Tobinskatt ska få maximal effekt bör den vara global. För att det ska bli möjligt krävs självklart stora och långsiktiga insatser i organ som FN och andra internationella forum. Frågan kommer säkert också att resas om detta kräver någon typ av bindande regler på internationell nivå och om internationella påtryckningar och åtgärder mot länder som ej vill bidra till solidariteten och stabiliteten i det internationella samfundet.

En sådan process kommer att ta tid, men den kan inledas genom att några länder driver på och skapar opinion och genom att ett flertal viktiga stater därefter sluter avtal om att gemensamt arbeta i denna riktning.

Det finns också flera exempel på gällande internationella avtal och överenskommelser som fungerar trots att inte alla länder är med. Flera undersökningar visar dessutom på att det är möjligt att införa en verkningsfull Tobinskatt även om inte alla länder deltar.

Sverige bör därför i internationella forum och organisationer aktivt lyfta fram frågan om en Tobinskatt och agera för att en sådan successivt införs. Ett naturligt organ för Sverige att påbörja ett sådant agerande i är EU. Där finns redan stöd för en Tobinskatt. Frankrike beslutade 2001 att införa en

Tobinskatt när övriga medlemsländer ställer sig bakom förslaget. I Belgien beslutade parlamentet i juli 2004 att anta en lag om Tobinskatt på liknande villkor som i Frankrike. EU är dessutom lämpligt ur ett finansiellt perspektiv, eftersom en stor del av valutatransaktionerna sker via EU-länder.

Det har framförts kritik mot att en Tobinskatt inte skulle vara verksam i akuta krissituationer. Det kan därför finnas anledning att pröva det förslag till rörlig Tobinskatt som den tyske ekonomen Paul Berndh Spahn lanserat. Enligt Spahn bör skattesatsen höjas vid tilltagande spekulation för att förhindra stora spekulativa förlopp.

Enligt beräkningar skulle en Tobinskatt inbringa mellan 30 och 300 miljarder dollar per år. Hur dessa intäkter ska användas kräver vidare övervägande, men en rimlig inriktning bör vara att använda en betydande andel för att minska den globala fattigdomen. Av denna anledning bör regeringen och Sida ta initiativ till en dialog med folkrörelser från syd och nord för att ta fram konkreta förslag på hur intäkterna från en Tobinskatt ska fördelas.

Med det anförda anser jag att riksdagen bör tillstyrka motion Fi220 (v) yrkandena 1–4. Motion Fi230 (mp) yrkandena 1 och 2 bör avstyrkas.

8. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt (mp)

Yvonne Ruwaida (mp) anför:

De senaste decenniernas globalisering av marknaderna har lett till ett kraftigt ökat antal finansiella kriser. Mellan 1980- och 1990-talen inträffade 114 bank- och finanskriser, enligt Världsbankens uppgifter, och 1990-talet har präglats av flera omfattande valutakriser. Omsättningshastigheten på ett kapital som inte längre har direkt koppling till produktion är svindlande. Den globala valutahandeln omsätter dagligen ca 1 785 miljarder dollar. Valutahandeln i världen är i dag ca 50 gånger större än varuhandeln.

Kriserna har varit enormt kostsamma, såväl ekonomiskt som socialt och ekologiskt.

För att bromsa den växande spekulationsekonomin, uppmantra en mer sund och hållbar ekonomisk utveckling och underlätta för det politiska systemet att återta kontrollen över marknaderna anser jag att Sverige bör utreda möjligheterna att införa en global skatt på valutatransaktioner, en s.k. Tobinskatt. Skatteförslaget har under de senaste åren fått ett brett stöd från den globala rättviserörelsen men även från olika länder, t.ex. Frankrike och Belgien. Intäkterna från skatten bör användas för att finansiera FN:s millennieutvecklingsmål, vars första prioritet är att avskaffa extrem fattigdom och hunger. En skatt på valutatransaktioner är det mest realistiska förslag till finansiering av millennieutvecklingsmålen som hittills presenterats.

Skatten bör kunna utformas enligt den modell för en s.k. two-tier tax som utarbetats av den tyska professorn Paul Bernhard Spahn. Enligt Spahn bör avgiften eller skattesatsen normalt sett vara mycket låg men höjas kraftigt och snabbt när ett lands valuta går utanför ett visst definierat spann. Den

högre nivån kommer att fungera som en vågbrytare mot spekulationsvågor mot valutan. Enligt bedömningar som gjorts räcker det med att fem av världens stora finanscentrum inför skatten för att den ska bli effektiv. Det är inte nödvändigt att USA deltar.

Enligt min mening bör Sverige även stödja de förslag till global beskattning för att finansiera kampen mot världshungern som lanserats av Brasiliens och Frankrikes presidenter. Förslagen går ut på att årligen ta in 50 miljarder dollar genom att införa en global skatt på koldioxid, vapen, flygbiljetter och kreditkortsköp.

Med det anförda anser jag att riksdagen bör bifalla motion Fi230 (mp) yrkandena 1 och 2. Motion Fi220 (v) yrkandena 1–4 bör avstyrkas.